

Η Πόλη ως Κιβωτός Πολιτισμού

[Πολιτισμός / Ρωμηοσύνη](#)

Η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία της Ανατολής ή Βυζαντινή, ιδρύθηκε από το Μέγα Κωνσταντίνο στις 11 Μαΐου 330 και ολοκλήρωσε τον κύκλο της υπερχιλιετούς ζωής της την Τρίτη 29 Μαΐου 1453.

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης μπορεί βεβαίως να ήταν αναμενόμενη και αναπόφευκτη, παρά ταύτα όμως προκάλεσε σοκ στην Δύση, καθώς προφανώς οι δυτικοί ηγεμόνες δεν είχαν αντιληφθεί μέχρι και την τελευταία στιγμή την κρισιμότητα της κατάστασης και πίστευαν, ότι η Βασιλεύουσα θα κατάφερνε να αντέξει ακόμη μία φορά την πολιορκία, όπως είχε συμβεί και στο παρελθόν. Ο ιστορικός Δούκας ο πρώτος που θρήνησε την καταστροφή της Κωνσταντινουπόλεως αναφέρει τα εξής: «Ω πόλις, πόλις, πόλεων πασών κεφαλή! ω πόλις, πόλις κέντρον των τεσσάρων τού κόσμου μερών! ω πόλις, πόλις, Χριστιανών καύχημα και βαρβάρων αφανισμός!

Ο βυζαντινός πολιτισμός, με την ανάπτυξη των τεχνών και του πνεύματος επηρέασε έντονα τις σλαβικές και δυτικές χώρες, αλλά ακόμη και τον ίδιο τον κατακτητή. Διατήρησε ζωντανό τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και μεταλαμπάδευσε το φως του στη Δύση, καθώς πολλοί λόγιοι του Βυζαντίου κατέφυγαν κυρίως στην Ιταλία, κουβαλώντας μαζί τους τη γνώση του αρχαίου πνεύματος.

Από την άλλη πλευρά, οξύνθηκε ακόμη περισσότερο η θρησκευτική διάσταση μεταξύ δυτικής και ανατολικής εκκλησίας, ιδιαίτερα μετά από την ευφυή κίνηση του Μωάμεθ να τοποθετήσει το μοναχό Γεννάδιο, γνωστό για τις ανθενωτικές του απόψεις, στον Πατριαρχικό θρόνο.

Με αυτή την πράξη του σουλτάνου αποσοβήθηκε ο κίνδυνος μίας ενδεχόμενης συνεργασίας μεταξύ του Βυζαντίου και της Δύσης για την απομάκρυνση του κατακτητή. Η Κωνσταντινούπολη επομένως χάνει πλέον και τον πολιτιστικό ρόλο, που διαδραμάτιζε έως τότε στα Βαλκάνια και διατηρεί μονάχα το θρησκευτικό της ρόλο. Να διευκρινίσουμε σε αυτό το σημείο ό,τι η Εκκλησία δεν λειτουργεί ως φορέας διατήρησης τύπων και σχημάτων αλλά ως κιβωτός διαφύλαξης και μεταβίβασης, του Ορθόδοξου πνεύματος και της Παιδείας.

Επιπλέον, τα όσα συνέβησαν κατά τη διάρκεια της πολιορκίας, αλλά και της άλωσης της Πόλης, όπως ήταν φυσικό δημιούργησαν ζωηρή εντύπωση και αποτυπώθηκαν στη λογοτεχνία της Ανατολής και της Δύσης μέσα από τις διηγήσεις των σύγχρονων αλλά και των μεταγενέστερων ιστορικών και χρονογράφων. Την καταστροφή της Βασιλεύουσας θρήνησαν άπαντες, λόγιοι αλλά και λαϊκοί. Τα δημοτικά τραγούδια εξιστορούν τις τελευταίες ώρες της Πόλης και εγκωμιάζουν τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο. Το θέμα της πτώσης, της τελευταίας λειτουργίας στη μεγάλη εκκλησία και του θανάτου του τελευταίου ήρωα αυτοκράτορα δημιούργησαν θρύλους και παραδόσεις, που συγκινούν και εμπνέουν μέχρι και σήμερα.

Ο υπεράνθρωπος αγώνας που ανέλαβαν οι τελευταίοι υπερασπιστές της Κωνσταντινούπολης εναντίον του πανίσχυρου κατακτητή, η αξιοπρέπεια με την

οποία αρνήθηκαν την παράδοση της πόλης, το απaráμιλλο ψυχικό σθένος, το οποίο επέδειξαν καθ' όλη τη διάρκεια της πολιορκίας, οι αξίες για τις οποίες αγωνίστηκαν, που δεν είναι άλλες από την πατρίδα, τη θρησκεία και την οικογένεια οδήγησαν στη διαμόρφωση των ηθικών αξιών του Νεοέλληνα.

Το σύνθημα της επανάστασης του 1821 «Ελευθερία ή Θάνατος» απηχεί τα λόγια του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ο οποίος με εξαιρετική γενναιότητα είχε απαντήσει στον απεσταλμένο του σουλτάνου: *«το δε την πόλιν σοι δούναι ούτ' εμόν εστι ουτ' άλλου των κατοικούνταν τούτη κοινή γαρ γνώμη πάντες αυτοπροαιρέτως αποθανούμεν και ου φεισόμεθα τής ζωής ημών».*

Τέλος, ο Μωάμεθ και οι μεταγενέστεροι σουλτάνοι ακολούθησαν μία πολιτική ανοχής της διαφορετικότητας, όσον αφορά τη θρησκεία και τον πολιτισμό, η οποία έδωσε στους Έλληνες τη δυνατότητα να διατηρήσουν την ταυτότητα τους και αν και υποτελείς να εξακολουθήσουν να υπάρχουν ως έθνος και αργότερα να εξαπλωθούν ακόμη περισσότερο. Οι θρύλοι, οι παραδόσεις, τα δημοτικά τραγούδια πέρασαν από γενιά σε γενιά και στα δύσκολα χρόνια της δουλείας υπήρξαν στήριγμα και παρηγοριά για το υπόδουλο ελληνικό γένος. Εκφράζουν την ψυχική συγκίνηση που δοκίμασε ο λαός από τα συγκλονιστικά γεγονότα που βίωσε και επίσης τους πόθους και τις ελπίδες που θεμελίωσαν την εθνική συνείδηση του ελληνικού έθνους. Από τα ερείπια θεμελιώθηκε το υψηλό φρόνημα και η ελπίδα για την αποκατάσταση του γένους.

Σε όλη τη διάρκεια των σκοτεινών αιώνων της σκλαβιάς σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η Ορθόδοξη Εκκλησία, η οποία διατήρησε ζωντανή τη μνήμη της εθνικής συνείδησης και της ελληνικής ταυτότητας των υπόδουλων και αποτέλεσε φάρο στην αναγέννηση του Ελληνικού έθνους. Το Βυζάντιο και η ιστορία του εν τέλει αποτελούν για τους Νεοέλληνες τις ρίζες τους και μέσα στη μακρόχρονη πορεία του πλάστηκε σταδιακά η νεώτερη εθνική τους συνείδηση.

Η αποφράδα εκείνη Τρίτη θα κατέχει πάντοτε κυρίαρχη θέση στη μνήμη και τις καρδιές όλων των Ελλήνων και μολονότι το τέλος του Βυζαντίου υπήρξε τραγικό, κατέλαβε μυθικές διαστάσεις και θα αποτελεί πάντοτε σημείο αναφοράς για όλους μας.

Βασίλειος Χάδος

-

<http://bit.ly/17nbj8k>